

den artikel från 1930 som tas till underlag är det ett helt rimligt påstående. Samtidigt ska också den ses i sitt sammanhang. Coudenhove-Kalergi var en handelsresande för ett enat Europa, som ständigt sökte knyta ledande personer till sin rörelse och som ville knyta an till vad som rörde sig i tiden för att finna argument för sin sak. Han ville täcka in alla möjliga aspekter i sina pläderingar – också koloniernas betydelse togs upp. Men om man inte nöjer sig med att titta på en artikel utan går till andra arbeten reduceras Afrikas betydelse för ett europeiskt enande. I det paneuropeiska manifestet från 1924 nämns bara att de afrikanska kolonierna kunde utnyttjas bättre för att stärka Europas råvarutillförsel. Om vi går till hans programskrift *Pan-Europa* från 1926 nämns åter de afrikanska kolonierna bara helt kort med att det krävs en samlad europeisk insats för att kunna utnyttja dess potentialer, framför allt av ingenjörer för att odla upp Sahara och av läkare för att utrota sömnsjukan i kontinentens inre. Här framstår Afrika inte alls som en förutsättning för ett enat Europa, snarare är det hoten att utkonkurreras av de uppåttstigande utomeuropeiska stormakterna Japan och USA som driver fram ett enande. Visst ingår delar av Afrika i hans Paneuropa, men det gör också de franska och nederländska kolonierna i Ostasien, såsom europeiska kolonier. Inte heller i *Die europäische Nation* från 1953 ges Afrika en avgörande roll för Europas enande.

Det finns alltså anledning att ifrågasätta den fundamentala betydelse för den europeiska integrationen som Jonsson och Hansen tillmäter idén om Eurafrika. De visar att den i vissa sammanhang framstår som attraktiv och värd att inordna i de drömmar, propåer och planer om ett europeiskt enande som förekommer i rikligt mått under den period de behandlar. Dess betydelse torde de däremot överskatta. När det är sagt kan man ändå konstatera att det som påvisas och utreds är gott nog. Deras bok är ett viktigt bidrag till den förnyade historiska forskningen om europeisk integration.

Göteborgs universitet

MATS ANDRÉN

My Klockar Linder, *Kulturpolitik: Formeringen av en modern kategori* (Uppsala: Uppsala universitet 2014). 189 s.

My Klockar Linders idéhistoriska avhandling *Kulturpolitik: Formeringen av en modern kategori* börjar i en stilfullt presenterad kontrast mellan hur begreppet kulturpolitik uppfattats vid två tidpunkter. I slutet av 1915 hävdade Rudolf Kjellén i *Världskrigets politiska problem* att "mellan själfva rättsåskådningarna [hos de stridande parterna] kan skönjas oförsonliga motsatser;

hvertill lämpligen sluter sig en blick på den stora kulturpolitiska kamp, som nu går så bitter genom världen” (citerad i Klockar Linder, s. 7). För Kjellén var världskriget alltså ytterst en kulturpolitisk strid. År 1973 hävdade Per Lysander och Agneta Pleijel i tidskriften *Ord & Bild* att ”Ingen regering [...] lär falla på grund av en misslyckad kulturpolitik. Inget parti lär lyftas till makten i kraft av sina kulturpolitiska ambitioner. Det beror naturligtvis på att kulturen är en ganska perifer politisk angelägenhet” (citerad i Klockar Linder, s. 7).

Som Klockar Linder konstaterar är det rimligt att anta att begreppet kulturpolitik hade ändrat betydelse under det mellanliggande dryga halvsekle. Från en begrepps användning där kulturpolitik handlade om samhällens grundläggande värden och om kamp mellan kulturer hade en förskjutning skett så att kulturpolitik nu var ett politikområde som behandlade en specifik, ganska smal, sektorspolitik. Klockar Linder frågar sig därför: ”Hur såg den historiska process ut i vilken kategorin kulturpolitik etablerades i den form som också gör att uttalandena av Kjellén respektive Lysander och Pleijel skiljer sig från varandra?” (s. 8)

I avhandlingen analyseras alltså formeringen av en politisk och språklig kategori. Angreppssättet är inspirerat av Michel Foucault och av kulturhistorisk forskning som i hans efterföljd har studerat hur begrepp, kategorier och problemformuleringar konstrueras, stabiliseras och förändras. Hit hör bland annat forskning som använder sig av begreppet *governmentality*. Samtidigt är författaren tydlig med att det rör sig om en analys inspirerad av dessa perspektiv snarare än ett fullständigt anammande av en specifik teori.

Empiriskt är fokus i avhandlingen på tre huvudområden eller delstudier. Den första delstudien beskriver och analyserar användningen av begreppet kulturpolitik i Sverige under första halvan av 1900-talet, en period då begreppet ännu hade en tämligen mångtydig karaktär, men i första hand användes i vid mening. Samtidigt användes begreppet emellertid också som en benämning på offentlig politik med inriktning på kulturella frågor, som bildning, utbildning, folkbildning, konst, kulturarv och religion, det vill säga i stort sett på ecklesiastikdepartementets område. Även i exempel på den senare begrepps användningen framstår dock konstområdet som mindre centralt i kategorin kulturpolitik än till exempel utbildning och folkbildning.

Den andra delstudien behandlar 1960-talets formering av kulturpolitiskt relevant forskning som ett fält inriktat på att kartlägga, kategorisera och analysera en kultursektor som nu började framstå som allt tydligare avgränsad. Den tredje delstudien behandlar formeringen av kulturpolitik som statligt politikområde, bland annat genom tillsättandet och arbetet med utredningen Kulturrådet och med 1974 års kulturpolitiska proposition. I och med propositionen kan kategorin sägas ha nått sitt nuvarande omfång: det

vill säga en politik som inriktar sig på konstområdena och – även om detta inte lika ofta betonas – kulturmiljön, samt i någon mån media. Om den första delstudien spänner över ett brett ämne – såväl kronologiskt som innehållsmässigt – avgränsar sig den sista alltså till ett betydligt smalare område. Detta märks inte minst i det empiriska materialet som i den tredje delstudien fokuserar på departementspromemorior, tjänstemäns privata arkiv och liknande material i en relativt grundlig undersökning av en policyprocess som i stor utsträckning ägde rum i regeringskansliet.

I skarp kontrast till de tidigare forskare som har tecknat en bild där kulturpolitiken har utvidgats från att ursprungligen ha fokuserat på det estetiska området tecknar Klockar Linder alltså en bild där det snarare handlar om en avsmalning och en specificering. Detta är i sig en viktig slutsats. Hon gör också en central poäng av att avhandlingen historiserar begreppet kulturpolitik medan tidigare forskning enligt henne har projicerat samtidens begreppsanvändning på historien. Också det senare kan i någon mån stämma i vissa fall, men oftare handlar det, enligt min mening, om att den tidigare forskning som Klockar Linder refererar till har haft andra perspektiv och andra frågeställningar än denna avhandling. Mycket av denna tidigare forskning har varit inriktad på att teckna ett politikområdes historia och institutionalisering, och i vissa fall på diskursen kring detta område, inte på att kartlägga begreppets historia. Det har följaktligen varit fullt försvarbart för dessa forskare att inte prioritera sammanhang där begreppet kulturpolitik använts i andra betydelser, för att i stället prioritera utforskningen av sakområdets historia och formering. Snarare än som en kritik av tidigare forskning borde Klockar Linders bidra, alltså betraktas som en perspektivförändring som riktar blicken mot andra frågor och områden.

Samtidigt som detta innebär att Klockar Linders kritik av tidigare forskning kan framstå som överdriven innebär det emellertid också att hennes studie är av verkligt intresse just som studie av begreppets eller kategorins utveckling, något som inte har gjorts på detta sätt tidigare. Vad jag personligen finner särskilt intressant är framförallt den första delstudien, som bidrar till att tydliggöra bilden av hur kulturpolitik användes som begrepp och kategori under 1900-talets första decennier. Detta framstår som värdefullt både för förståelsen av det sammanhang där flera av dagens politikområden (inklusive kulturpolitik i modern mening) utvecklades och för förståelsen av det tidiga 1900-talets kulturdebatt och kulturklimat.

Jyväskylä universitet

TOBIAS HARDING